

Politisk kronik

1. halvår 2012

Lektor Emeritus Lars Bille, Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

I den første nytårstale i Danmark holdt af en kvindelig statsminister varslede Helle Thorning-Schmidt strenge tider. Hun sagde, at de fede år lå bag danskerne og de skulle forberede sig på nogle magre år, som ville kræve meget af alle. Nogle finansfolk havde jagtet den hurtige gevinst og flyttet rundt på investeringer, som om det var matadorpenge og ikke menneskers arbejde, hverdag og opsparing. Det stillede, mente hun, regeringen over for mindst to store udfordringer. Der skulle være styr på de offentlige underskud og virksomhederne skulle igen være blandt de mest konkurrencedygtige i verden. Det kunne lade sig gøre, hvis alle forstod, at de skulle yde det, de kunne, til fællesskabet. Ingen kunne blot kræve. Enhver måtte spørge sig selv, hvad de kunne bidrage med. Kun på den måde kunne det danske velfærdssamfund bevares og udvikles. Kort sagt en parafrasering over præsident John F. Kennedys berømte sætning fra hans tiltrædelsestale i januar 1961: Spørg ikke om, hvad samfundet kan gøre for dig, men om hvad du kan gøre for samfundet. Talen kan også ses som et forsøg på at genoplive det gamle socialdemokratiske slogan: Gør din pligt og kræv din ret. I den rækkefølge. Det var blevet mere og mere normalt, at sige ret og pligt, underforstået, at først skal jeg have, hvad jeg har ret til, og derefter kan jeg overveje, om jeg vil gøre min pligt.

Talens primære sigte var at forberede danskerne på fortsat krise, ubehagelige, men nødvendige prioriteringer og omfordelinger samt på, at de ikke skulle forvente hurtige forbedringer af den generelle økonomiske situation hverken i Danmark eller i Europa. Talen indeholdt ikke konkrete politiske initiativer, der kunne relancere regeringsprojektet og -grundlaget og udviske billedet af en svag regering, der var kommet dårligt fra start med meget dårlige meningsmålinger til følge. Kommentatorerne undlod ikke at fremhæve den forspildte mulighed, og det skuffede også dele af regeringspartiernes baglande, men glædede selvfølgelig oppositionen. Den fik hurtigt mere at glæde sig over: Betalingsringen.

Forslaget om at etablere en betalingsring i hovedstadsområdet blev lanceret i Socialdemokraternes og Socialistisk Folkepartis fælles skatteudspil »Fair Forandring« fra 2009. Det blev gentaget i de to partiers økonomisk plan »En Fair Løsning« fra 2010. Forslaget sigtede mod at mindske biltrafikken i det indre København, afhjælpe de miljø- og sundhedsmæssige problemer, bilernes udstødning skabte for beboerne, og skaffe flere penge til bedre og billigere kollektiv trafik. Socialistisk Folkeparti havde under valgkampen op til valget i september 2011 agiteret kraftigt

for en sådan trafikløsning og lovede på store busreklamer 40 procent billigere tog- og buskort i København. Det lykkedes partiet trods en udtalt modstand blandt de socialdemokratiske borgmestre i de københavnske omegnskommuner at få en betalingsring med i regeringsgrundlaget. Her stod, at regeringen ville fremsætte forslag om en betalingsring i hovedstadsområdet, at regeringen ville sikre en høringsfase og inddragelse af alle relevante interessenter, at ringen indførtes for at nedbringe trængslen i og omkring hovedstadsområdet, og at indtægterne – som forventedes at udgøre ca. 2 milliarder kroner – skulle anvendes til bedre og billigere kollektiv trafik i og omkring hovedstadsområdet.

Oppositionen var klart imod et sådant forslag, og borgmestrene i omegnskommunerne samt LO i København intensiverede deres modstand. De fandt, at en betaling for at køre i bil til arbejde var at ligne med en ekstraskat for deres befolkninger og medlemmer. Desuden var det uklart, hvor ringen præcist skulle ligge, og hvordan den skulle udformes. Statsministeren erkendte i begyndelsen af januar 2012, at ringen ikke var en perfekt løsning, så gode forslag var velkomne. I begyndelsen februar var hun dog stadig af den opfattelse, at den ville blive til noget, og dette til trods for, at nye beregninger tydede på, at provenuet kun ville blive i omegnen af 800 millioner kroner og ikke de forventede ca. 2 milliarder. Et betydeligt større beløb i tilskud fra staten end først antaget var derfor nødvendigt. Det ville den socialdemokratiske finansminister Bjarne Corydon ikke acceptere.

På pressemøde efter pressemøde måtte statsministeren svare eller træde vande på den byge af spørgsmål, som den danske verdenspresse stillede. Det var åbenbart, at der var opstået en intern uenighed i regeringen mellem Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti. At den var alvorlig, kunne offentligheden aflæse af det faktum, at forhandlingerne nu ikke længere fandt sted i

Trafikministeriet, men foregik direkte mellem finansministeren og skatteminister Thor Möger Pedersen (SF). Det Radikale Venstre forholdt sig bemærkelsesværdigt tavs, mens der udspillede sig en sand magtkamp mellem de to andre regeringspartier.

Den endte med, at regeringen den 21. februar helt droppede betalingsringen. I stedet ville regeringen hæve registreringsafgiften på demo- og leasingbiler, så den kom op på samme niveau som på almindelige biler. Det ville indbringe staten omkring en milliard kroner årligt, som for den ene halvdel vedkommende skulle bruges til flere tog til pendlerne i hovedstadsområdet og den anden halvdel til målrettede takstnedsættelser i den kollektive trafik. Enhedslisten udtrykte stor utilfredshed med, at ringen blev opgivet, men ville dog trods alt støtte regeringens forslag om at skaffe midlerne til at få en bedre og billigere kollektiv trafik.

Et vigtigt punkt i regeringsgrundlaget var opgivet. Løftebrudsdebatten i efteråret 2011 havde taget sit afsæt i de løfter, regeringspartierne havde afgivet under valgkampen, der ikke var blevet medtaget i regeringsgrundlaget. Nu fik debatten ny næring, fordi selv ikke det, der var kommet med i regeringsgrundlaget, kunne vælgerne regne med blev gennemført. Forløbet havde demonstreret en famlende ledelse af regeringen og en dårlig politisk forberedelse af forslaget, der resulterede i en alvorlig intern uenighed og et nederlag til Socialistisk Folkeparti. Utilfredsheden blandt medlemmerne med ledelsen i Socialistisk Folkeparti steg. Regeringens popularitet faldt yderligere, og mon ikke Enhedslistens politiske ordfører Johanne Schmidt-Nielsen ramte den generelle stemning meget godt, da hun bramfrit kaldte regeringen en flok klaphatte.

Regeringen havde i november 2011 fremlagt et udspil til en langsigtet energiplan. Den indeholdt afgiftsstigninger på samlet 5,6 milliarder kroner, når den var fuldt indfaset i 2020.

Sigtet var at gøre Danmark uafhængig af olie og kul inden 2050. De grønne organisationer modtog udspillet meget positivt. Venstre og De Konservative derimod var meget skeptiske. De havde i august 2011 fremlagt deres udspil til en klimaplan, som indeholdt stignende afgifter på 3,6 milliarder kroner. Afgiftsniveauet skulle sænkes betragteligt, hvis de skulle indgå forlig med regeringen. Enhedslisten fandt, at afgifterne vendte den tunge nedad, og krævede derfor en mere socialt afbalanceret finansiering.

Det var regeringens ambition at indgå et bredt forlig og dermed opretholde den mangeårige tradition for brede energiforlig samtidig med, at den kunne demonstrere dens vilje og evne til at samarbejde hen over midten. Men det holdt hårdt. Selvom regeringen i januar 2012 skar omkring en milliard kroner af skatte- og afgiftsbyrderne, fastholdt Venstre sin modstand. Det fik nogle jyske venstreborgmestre til i et brev at appellere til Lars Løkke Rasmussen om at vise lidt mere forhandlingsvilje. Også De Konservative pressede Venstre for at nå til et forlig. Da regeringen i februar nedsatte afgifts- og skatteniveauet med yderligere 750 millioner, løste det sammen med presset på Venstre fra erhvervsorganisationer og eget bagland op for situationen. Med enighed om den økonomiske ramme forhandles der videre om blandt andet udfasning af olie-fyr, om størrelsen af den andel af el-produktionen, der skulle komme fra vindkraft, om andelen af energiforbruget der skulle komme fra andre former for vedvarende energi såsom biogas og bølgeenergi, og om tilskudsordninger til grøn omstilling for virksomheder og private husholdninger.

Den 21. marts indgik alle Folketingets partier undtagen Liberal Alliance et energiforlig. Forliget ville i 2020 betyde, at 49,5 procent af Danmarks el kom fra vind, at energiforbruget ville være faldet med 12 procent i forhold til 2006 og CO₂-udledningen faldet med 34 procent i forhold til 1990. Forliget var en hårdt

tiltrængt succes for regeringen. Et næsten helt enigt Folketing stod bag realiseringen af meget store dele af regeringsgrundlagets centrale punkter om grøn omstilling, og regeringen havde vist, at den kunne arbejde hen over midten, noget der også stod som et selvstændigt punkt i regeringsgrundlaget.

Den 8. maj fremlagde regeringen sin 2020-plan »Danmark i arbejde«. I den lagde regeringen sig på samme niveau som den tidligere regering med hensyn til, hvor stor væksten i det offentlige forbrug skulle være frem til 2020, nemlig 0,8 procent. Det var et stykke under de 1,4 procents vækst Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti havde agiteret for under valgkampen, men de økonomiske konjunkturer i Europa og verden som helhed tilsagde altså nu den lavere vækst. Regeringen havde dog skrevet »mindst« 0,8, idet der var muligheder for at øge det offentlige forbrug lidt mere, hvis alle de reformer regeringen havde i støbeskeen gennemførtes og konjunkturerne i øvrigt bedrede sig lidt. Det var her, kanten til den borgerlige opposition lå. Den ville bruge et eventuelt ekstra økonomisk råderum til skattelettelser og ikke til øget offentligt forbrug. Regeringens støtteparti var klart utilfreds med de 0,8 procent. Det offentlige forbrug skulle stige lige så meget som det private, var kravet.

Overordnet var det ambitionen med planen at skaffe 22 milliarder kroner ekstra i statskassen og øge beskæftigelsen med 180.000 personer fem mod 2020. 9 milliarder kroner skulle bruges til at lukke hullet i statskassen og til en beskeden realvækst i det offentlige forbrug, 2 milliarder kroner til at få flere unge ind på de videregående uddannelser, hvor målet er, at 60 procent af en ungdomsårgang skulle have en videregående uddannelse. 6 milliarder kroner skulle bruges til investeringer i eksempelvis vækst, grøn omstilling, uddannelse og velfærd samt andre 5 milliarder kroner til nye opgave i den offentlige sektor.

De 22 milliarder kroner ville regeringen finde gennem besparelse på forsvaret (2), rabat på Danmarks bidrag til EU (1), en trepartsaftale med fagbevægelsen og arbejdsgiverne (4), en skattereform (3), en reform af førtidspension og fleksjob (2), en SU-reform (2), reformer af blandt andet integration og kontanthjælp (3) samt endelig fra besparelser og effektiviseringer i den offentlige sektor. Planen fik rosende ord med på vejen af en række fagøkonomer, som dog samtidig understregede, at det var en meget ambitiøs plan, der forudsatte, at regeringen i alt væsentligt kom igennem med hele dens reformprogram. De første politiske reaktioner fra partierne indikerede, at det kunne blive nok så vanskeligt.

En af de første hurdler, regeringen skulle passere på vejen mod realiseringen af planen, var at gennemføre trepartsforhandlinger med fagbevægelsen og arbejdsgiverne. Sådanne forhandlinger var en hjørnesten i den økonomiske politik, som Socialdemokraterne og Socialistisk Folkeparti gik til valg på i 2011. Kort fortalt var det dengang de to partiers opfattelse, at hvis sådanne forhandlinger kunne føre til, at arbejdsmarkedets parter gik med til, at lønmodtagerne arbejdede 12 minutter mere om dagen, så ville det være et meget vigtigt bidrag til en bedring af de offentlige finanser og Danmarks konkurrenceevne, hvorfor det så ikke var nødvendigt med en omfattende reform af efterlønsordningen.

Som bekendt fik VK-regeringen med Det Radikale Venstres støtte aftalt en efterlønsreform lige forud for valget, og da det flertal stadig bestod efter valget, blev reformen vedtaget. Helle Thorning-Schmidt erklærede efterfølgende, at det var klart, at fagbevægelsen ikke skulle betale to gange. Ønsket om at øge arbejdsudbuddet via en forøgelse af arbejdstiden indgik alligevel i regeringsgrundlaget, hvor der stod, at målet var at indgå en trepartsaftale, som netto øgede arbejdsudbuddet svarende til ca. 20.000 personer frem mod 2020. Det ville betyde færre udgifter til over-

førsler og flere skatteindtægter, så de offentlige finanser forbedredes med netto ca. 4 milliarder kroner. Disse midler skulle reserveres til arbejdsmarkeds- og uddannelsesinitiativer i bredeste forstand. Frygten for, at lønmodtagerne trods statsministerens udsagn ville komme til at betale to gange, havde deres organisationer med ind i forhandlingslokalet.

Inden de konkrete trepartsforhandlinger begyndte, skulle overenskomsterne på det private arbejdsmarked forhandles på plads og et kommissorium udarbejdes. Den 18. marts tiltrådte LO og Dansk Arbejdsgiverforening en af forligsmanden udarbejdet mæglingsskitse, som herefter blev sendt til urafstemning blandt de omkring 500.000 privatansatte lønmodtagere. Skitsen indeholdt et løft af lønningerne på 1,2-1,7 procent over en to-årig periode. Det var en stigningstakt, der var mindre end den, der fandt sted i de lande, Danmark konkurrerede med. Derudover var der en række forbedringer, såsom højere løn under forældreorlov, forhøjelse af det særlige pensionsbidrag under barsel, hurtigere ret til løn under sygdom, flere midler til efteruddannelse og seniorordninger.

Overenskomsterne blev vedtaget med et komfortabelt flertal, men det var kun 29,3 procent af medlemmerne, der deltog i afstemningen. Det var en historisk bundrekord og udtryk for et resigneret ja. Med så lave lønstigninger havde fagbevægelsen i erkendelse af den økonomiske krises omfang vist tilbageholdenhed og det endda så meget, at der med en inflation på 2,8 procent om året var udsigt til en udhuling af reallønnen. Bevidstheden om dette havde lønmodtagerorganisationerne også med ind i forhandlingslokalet.

De enkelte lønmodtagerorganisationer fremlagde hver især deres oplæg til de forestående trepartsforhandlinger. Et gennemgående træk var, at arbejdstiden først skulle øges, når der opstod et konkret behov for flere hænder, altså når ledigheden faldt markant. Organisa-

tionerne fandt, at det var en umulig opgave at overbevise deres medlemmer om, at de skulle arbejde mere, samtidig med at der var en høj arbejdsløshed. Det var ikke udbuddet af arbejdskraft, der i øjeblikket var problemet. Det var efterspørgslen af arbejdskraft derimod. Arbejdsgivernes synspunkt var, at længere arbejdstid ikke skulle fastlægges gennem overenskomsterne, men gennem lovgivning i form af afskaffelse helligdage eller helst feriedage.

Den 19. april mødtes statsminister Helle Thorning-Schmidt og finansminister Bjarne Corydon med LO's daglige ledelse. Ifølge pressen blev stemningen på mødet så tilspidset, at spekulationerne om, at trepartsforhandlingerne ikke ville ende med en aftale, tog til. Det var i hvert fald klart, at den gensidige tillid ikke var ovevældende. Den 22. maj holdt LO's daglige ledelse et ekstraordinært møde, hvor fagforeningsformændene skulle tage stilling til det udkast til kommissorium, som regeringen havde udarbejdet. Efter at have fået medtaget et par nye emner om arbejdsmiljø og forebyggelse af sygefravær var der enighed om kommissoriet, og trepartsforhandlingerne begyndte officielt den 24. maj med finansminister Bjarne Corydon som forhandlingsleder.

Dagen forinden havde statsminister Helle Thorning-Schmidt for første gang siden valget budt Venstre formand Lars Løkke Rasmussen på en kop kaffe i Statsministeriet og orienteret ham om regeringens økonomiske plan og trepartsforhandlingerne. Han havde advaret regeringen om at bruge trepartsforhandlingerne til at betale »blodpenge« til fagbevægelsen eller til at solde provenuet fra en øget arbejdstid op med Enhedslisten. Den advarsel fastholdt han efter mødet og tilføjede, at Venstre enten kunne modsætte sig enkeltforsalg fra trepartsaftalen, når der skulle stemmes i folketingsalen, eller kunne tilbagerulle de elementer, partiet var uenig i, hvis det lykkedes at generobre regeringsmag-

ten. Bevidstheden om den trussel havde alle forhandlerne med ind i forhandlingslokalet.

Det hed i kommissoriet, at forhandlingerne blandt andet skulle håndtere følgende udfordringer: 1) stigningen i arbejdsudbuddet på netto ca. 20.000 personer skulle tilvejebringes gennem øget arbejdstid for eksempel via ændringer i antallet af ferie- og helligdage, normalarbejdstiden, mere fleksibel arbejdstidstilrettelæggelse, flere på fuld tid frem for deltid, mindre sygefravær mv.; 2) flere unge skulle gennemføre en erhvervsuddannelse, frafaldet nedbringes, kvaliteten i uddannelserne højnes og praktikpladsproblemet løses; 3) der skulle peges på nye muligheder for at voksne kunne få et kompetenceløft både fra ufaglært til faglært og fra faglært til videregående niveau og gode muligheder for efter- og videreuddannelse for personer, der allerede havde en videregående uddannelse; 4) overvejelser om, hvordan den danske model, indsatsen mod social dumping og for sikring af et godt arbejdsmiljø kunne styrkes; 5) en vurdering af, om arbejdsdelingen mellem a-kasser og jobcentre kunne justeres; 6) drøftelse af regeringens ungepakke, som skulle sikre flere praktikpladser og begrænse ungdomsledigheden; 7) drøftelse af hvordan afbureaukratisering og målretning af ressourcerne kunne øge fokus på de offentlige kerneydelser og at arbejdet i den offentlige sektor i højere grad orienteredes mod resultater og i mindre grad mod opfyldelse af proceskrav og endelig 8) yderligere muligheder for vækstskabende initiativer inden for rammerne af 2020-planen, herunder om og hvordan øget anvendelse af Offentlig-Privat Partnerskab kunne bidrage til en modernisering af offentlige anlæg og bygninger. Afslutningsvis hed det, at trepartsforhandlingerne sigtede mod, at parterne tilslutter sig et fælles, forpligtende slutdokument.

I sandhed en endog meget omfattende, ambitiøs og åben dagsorden, som, hvis det lykkedes at få en aftale i hus, ville være noget

nær en historisk bedrift. Der var nogle pejlemærker i kommissoriet, men de var ikke særlig detaljeret eller præcist formuleret. Det mest præcise var, at arbejdsudbuddet skulle øges med netto 20.000 personer ved at øge arbejdstiden, men hvordan det konkret skulle ske, var det overladt til forhandlerne at nå frem til. Lønmodtagerorganisationerne opfattede det imidlertid sådan, at nu skulle deres medlemme igen betale noget, selvom de allerede havde betalt ved forringelserne af efterlønsreformen, halveringen af dagpengeperioden og det magre overenskomstresultat. Det blev denne længe kendte uoverensstemmelse, der væltede hele læsset.

Det toneangivende fagforbund Dansk Metal udsendte den 7. juni efter et hovedbestyrelsesmøde en pressemeddelelse, hvori der stod, at forbundet ikke kunne eller ville indgå en aftale, der indebar afgivelse af hellig- eller feriedage, hvilket var, hvad regeringen og arbejdsgiverne tydeligvis stilede efter. Når Dansk Metal havde indtaget det standpunkt, var sandsynligheden stor for, at flere fagforbund ville følge trop. Derfor meddelte finansminister Bjarne Corydon den 8. juni, at han ikke kunne få enderne til at mødes. Trepartsforhandlingerne var brudt fuldstændig sammen.

Straks begyndte abekasteriet: regeringen havde præsteret et dårligt politisk håndværk, og fagbevægelsen havde ikke haft mod til at tænke ud af boksen. Hvorom alting er, var det et enormt prestigetab både for regeringen og for fagbevægelsen med potentielt vidtrækkende konsekvenser. Det var ikke lykkedes for regeringen og især ikke for statsministeren at få demonstreret over for vælgerne, at det gjorde en forskel, om det var en socialdemokrat, der var statsminister, eller om det var en borgerlig politiker. Historisk havde partiet og fagbevægelsen været to tæt sammenvævede grene af den samme bevægelse – arbejderbevægelsen. De tætte forbindelser var gradvist blevet løsnet mere og mere, og i

1995 havde de kappet de formelle bånd, der sikrede en gensidig repræsentation i hindens styrende organer.

Nu var det kommet så langt, at det stod klart for enhver, at partiet ikke havde den fornødne gennemslagskraft i den faglige gren til at få sin politik igennem, og fagbevægelsen havde mistet det, de hævdede adskilte den fra de nye lønmodtagerorganisationer, nemlig direkte politisk indflydelse på en socialdemokratisk ledet regerings politik. Det kunne på sigt medføre, at Socialdemokraterne ville få endnu sværere ved at hente de tabte stemmer hjem igen, og at medlemsflugten fra fagbevægelsen ville fortsætte med uformindsket styrke. Her og nu betød sammenbruddet, at regeringen manglede 4 milliarder kroner, for at 2020-planens mål om en offentlig vækst på 0,8 procent kunne nås. Andre finansieringskilder måtte findes, og her blev de igangværende forhandlinger om en skattereform interessante.

Skatteminister Thor Möger Pedersen havde i en kronik i Berlingske Tidende den 18. januar løftet sløret for nogle af de overordnede principper, der ville blive lagt til grund for det forslag til en skattereform, som regeringen havde varslet i regeringsgrundlaget. Han skrev blandt andet, at skattereformen startede og sluttede med de hårdtarbejdende lønmodtagere, der stod tidligt op om morgenen, smurte leverpostejmadder, afleverede ungerne og tog på arbejde. Det var dem med jævne lønninger, en skattereform først og fremmest skulle tage hensyn til ved markant at sænke skatten på jævne lønindkomster. Det var et mål for regeringens skattereform, at det i højere grad, end det var tilfældet, skulle kunne betale sig at tage et arbejde i stedet for at være på overførselsindkomst. Det betød, at studerende og kontanthjælpsmodtagere måtte stå over i denne omgang. Han udtrykte håbet om, at et bredt flertal af Folketingets partier ville stå bag en skattereform, fordi reformen

var politikernes forpligtelse til at anerkende dem, der fik det hele til at hænge sammen.

Det var et interessant skifte i betoningen af, hvis interesser der nu skulle prioriteres. Carinasagen havde sat sit aftryk. Den opstod i november 2011 i forbindelse med en diskussion mellem Joachim B. Olsen fra Liberal Alliance, som hævdede, at der ikke var fattigdom i Danmark, og Socialistisk Folkepartis socialordfører Özlem Cekic, som påstod det modsatte. Som bevis for sin påstand fremlagde hun kontanthjælpsmodtageren Carinas budget, som viste, at hun fik udbetalt 9.800 kroner i kontanthjælp efter skat, 3.019 kroner i boligsikring og 2.909 kroner i børnepenge, i alt 15.728 kroner om måneden.

Det affødte mange forargede indlæg i medierne fra lønmodtagere, som følte sig til grin, fordi de havde mindre, det samme eller kun marginalt mere til rådighed end hende, selv om de arbejdede. Socialminister Karen Hækkerup (S) udtalte, at danskerne skulle holde op med at betragte samfundet som et tagselv-bord, som de ikke selv bidrog til. Pligt og ret, – i den rækkefølge. Özlem Cekic erkendte, at det var et dårligt eksempel, hun havde fundet, og hun beklagede den skade, hun dermed havde forvoldt på debatten om fattigdom i Danmark. Den borgerlige lejr fandt derimod eksemplet særdeles gavnligt. De var blevet bekræftet i det, de hele tiden havde hævdet, nemlig at det for alt for mange ikke kunne betale sig at tage et arbejde. Hvorom alting var, havde det afsløret, hvor silden stod i det danske folkehav, og det havde regeringstoppen tilsyneladende taget til sig.

Den 29. maj fremlagde regeringen sit udspil til skattereformen »Danmark i arbejde«, som Socialistisk Folkepartis formand og udenrigsminister Villy Søvndal betegnede som en rugbrødsreform. Det var et meget omfattende reformforslag, som samlet set forventedes at øge arbejdsudbuddet med 14.600 personer og betød skattelettelser i størrelsesordenen

14 milliarder frem til 2022. De største skattelettelser fik lønmodtagerne i kraft af, at beskæftigelsesfradraget på selvangivelsen blev gradvist forhøjet, samt at der skulle indføres en ekstra forhøjelse til enlige forsørgere og i kraft af, at topskattegrænsen gradvist blev forhøjet fra 409.100 til 467.000, hvorved yderligere ca. 250.000 ikke skulle betale topskat. Desuden forhøjedes ældrechecken og pensionstillægget for pensionister med de laveste indkomster.

Skattelettelserne skulle finansieres ved blandt andet at reducere rentefradraget med ca. 1 procent om året fra 2017, forhøje en række afgifter, forhøje beskattningen af finansielle institutioner via en forhøjelse af lønsumsafgiften, flytte 13.600 kroner fra folkepensionens grundbeløb til pensionstillægget, et tillæg, som rige pensionister ikke har krav på at få udbetalt, øget beskatning af fri bil, aftrapning af børne- og ungeydelsen for personer med en årsindkomst på over 700.000 kroner og endelig, at overførselsindkomsterne (kontanthjælp, dagpenge og førtidspension) fremover skulle reguleres efter prisudviklingen og ikke som hidtil efter lønudviklingen. Det betød, at stigningstakten blev mindre, end den ellers ville have været.

Udspillet viste, at regeringen var parat til at rokke ved nogle af Socialdemokraternes og Socialistisk Folkepartis traditionelle mærkesager i sine bestræbelser for at øge arbejdsudbuddet og gøre det mere attraktivt at arbejde frem for at få offentlig støtte. Et grundlæggende princip i den danske velfærdsmodel er, at alle er berettigede til at få udbetalt det samme beløb, eksempelvis børnepenge og folkepensionens grundbeløb, uanset indkomstens størrelse. Nu ville størrelsen på udbetalingen blive gjort indtægtsafhængig. Det var også nye toner, at de, der var på overførselsindkomster, skulle være med til at finansiere skattelettelserne for dem, der var i arbejde – oven i købet med en lettelse af topskatten.

Det var da også disse dele af udspillet, der udgjorde de største udfordringer i forhandlingerne, som regeringen håbede kunne være afsluttet inden sommerferien. Det var åbenbart, at de afgørende forhandlingsparter på den ene side måtte være regeringens støtteparti Enhedslisten og på denne anden Venstre. Kun få forventede, at disse to partier kunne deltage i det samme forlig, så regeringen stod i et valg mellem et smalt forlig med venstrefløjnen eller et bredt forlig med deltagelse af et eller flere af de borgerlige partier. Dansk Folkeparti meldte sig ud af forhandlingerne den 14. juni med en salut om, at reformudspillet var ubrugeligt, uretfærdigt og socialt skævt. Betydningen for de parlamentariske muligheder for regeringen af De Konservatives dårlige valgresultat viste sig nu, da partiet manglede fire mandater i at kunne danne flertal alene med regeringen. Det placerede partiet i en marginal forhandlingsposition og indsnævrede regeringens manøvre muligheder.

Enhedslistens position var utvetydigt, at den ikke under nogen omstændigheder ville være med til at forringe vilkårene for modtagere af overførselsindkomster. Skete det, truede partiet med ikke at ville stemme for finansloven for 2013. Den udtrykte skepsis med hensyn til at gøre folkepension og børnecheck indkomstafhængig og med hensyn til de foreslåede afgiftsforhøjelser, fordi de ville ramme lave indkomster forholdsmæssigt hårdest. Men der var trods alt ikke tale om en total og fuldstændig afvisning af at kunne forhandle om dette og meget andet. Selvom lettelser i topskatten bestemt ikke var partiets kop te, tilkendegav det alligevel, at en mindre stigning i topskattegrænsen end den, regeringen havde foreslået, kunne der også forhandles om. Ellers var den generelle holdning, at de rigeste i samfundet skulle betale mere, og at der skulle gøres mere for de arbejdsløse.

Venstre gik til forhandlingerne med krav om væsentligt større skattelettelser, end regeringen havde spillet ud med. I regeringens

2020-plan budgetterede den med at skaffe 22 milliarder gennem en række reformer, der blandt andet strammede reglerne for kontanthjælpsmodtagere, førtidspensionister, fleksjobbere og studerende. Venstre var enig med regeringen i at bruge 9 milliarder kroner på offentligt forbrug, men de resterende 13 milliarder kroner ville Venstre bruge på »reelle« skattelettelser, som det blev udtrykt. Lars Løkke Rasmussen så intet perspektiv i bare at flytte penge fra en lomme til en anden. Ville regeringen ikke gå med til det, var Venstre ikke interesseret i at forhandle skattereform. Venstres regnestykke blev kritiseret af både fagøkonomer og politiske modstandere for ikke at hænge sammen, da partiet efter deres mening brugte nogle af milliarderne to gange, når partiet både ville give »reelle« skattelettelser og samtidig opretholde væksten i det offentlige forbrug på 0,8 procent frem mod 2020. Med de manglende 4 milliarder kroner, som de forliste trepartsforhandlinger ikke kunne skaffe, blev hullet endnu større. Men Venstre stod fast på kravet.

Det lykkedes den 3. juni regeringen at få tilslutning til fra Enhedslisten og de borgerlige partier til at gennemføre en mindre del af skatteudspillet. Det handlede om at lade virksomhederne afskrive 115 procent af beløbet mod de gældende 100 procent, hvis de investerede i maskiner og andet inventar i 2012 og 2013. Ifølge regeringen ville dette investeringsvindue skabe 7.500 nye arbejdspladser. Både Enhedslisten og Venstre understregede, at dette lille forlig ikke skulle tages som udtryk for, at en aftale om hele skattereformen var rykket nærmere.

Forhandlingerne fandt sted på baggrund af en Megafon-måling, der viste en tilslutning til Socialdemokraterne på bare 16,9 procent. Da efterlønskrisen i 1998 var værst for Socialdemokraterne, var tilslutningen 17,7 procent. Socialistisk Folkeparti gik markant tilbage til 5,7 procent mod 9,2 ved valget. Derimod var der stor fremgang til Enhedslisten, som

nu fik 11,3 procent mod 6,7 ved valget. Ingen tvivl om, at de røde vælgere sendte et klart signal om, at de helst så, at regeringen sluttede forlig med Enhedslisten fremfor med de borgerlige partier. Med en frem gang fra 26,7 procent ved valget til 34,0 kunne Venstre gå til forhandlingerne med den selvtillid, det nu engang giver i det politiske miljø at have gode meningsmålinger i ryggen.

Kritikken af Venstres regnestykke, et stigen- de pres fra Venstres bagland, fra erhvervs- organisationerne og fra De Konservative og Liberal Alliance om, at det var på tide, at Ven- stre bevægede sig ud af hængekøjen, førte til, at partiet på et møde med finansministeren den 14. juni fremsatte et forslag om en lille skattereform, der ikke rakte længere frem end til 2015. Det indeholdt blandt andet en opgivelse af en væsentlig del af de »reelle« skattelettelser, yderligere topskattelettelser, en ny mellemskat, ingen ændringer i folke- pensionens grundbeløb og rentefradraget for boligejere. Regeringen ændrede også i sit ud- spil, blandt andet med tre milliarder kroner til erhvervslivet og infrastruktur samt en udsky- delse til 2016 af reguleringen af overførsels- indkomsterne. Det sidste var nødvendiggjort af, at Dansk Folkeparti var en del af det for- lig, der afgør reguleringerne af overførslerne, så da partiet forlod forhandlingerne, havde det stadig vetoret på området frem til næste folketingsvalg.

Udspillene var i høj grad taktisk bestemte, for nu gjaldt det tilsyneladende alene om at få placeret ansvaret for forhandlingernes sam- menbrud. Det blev en kendsgerning den 17. juni, da Lars Løkke Rasmussen meddelte, at fordi regeringen ikke ville forhandle med af- sæt i Venstres nye skitse, ville der ikke blive yderligere forhandlinger med Venstre. Partiet aflyste et berammet møde i Finansministeriet med den begrundelse, at Lars Løkke Rasmus- sen var rejst til klimamøde i Rio de Janeiro. Herefter begyndte et noget usædvanligt for- handlingsforløb.

De Konservatives leder Lars Barfoed udtryk- te stærk utilfredshed med Venstres adfærd, og han kunne sammen med Liberal Alliance komme til at spille en vigtig rolle, fordi begge partier stadig forhandlede med regeringen og tilsammen kunne skaffe regeringen et flertal. Det mest sandsynlige så dog ud til at være, at regeringen nu måtte forhandle sig frem til et forlig med Enhedslisten. Det var ikke mange konkrete informationer, der slap ud fra for- handlingerne, men det generelle indtryk på Christiansborg var, at et forlig med Enheds- listen om en mindre omfattende reform var inden for rækkevidde.

Det pressede Venstre yderligere, og da det kom frem, at skatteforhandlingerne unødigt havde ligget stille nogle dage, fordi Lars Løkke Rasmussen var taget en omvej til USA for at besøge sin datter og altså ikke, som begrundelsen for aflysningen ellers lød, var taget direkte til Rio de Janeiro. Han foreslog i noget, der lignede en mild panikhandling, at han og Helle Thorning-Schmidt, som også var i Rio de Janeiro, kunne forhandle skat- tereform under klimamødet. Det blev selvføl- gelig afvist af statsministeren, som lakonisk sagde, at skatteforhandlingerne foregik i Fi- nansministeriet i København. Lars Barfoed var usædvanlig skarp i sin kritik af Venstre, og han ledsagede kritikken med en advarsel om, at der nu var en kæmpe risiko for, at det hele endte med en skatteaftale med Enheds- listen. Det ville bestemt ikke være i overens- stemmelse med erhvervslivets og de borgerli- ges interesser. Lars Løkke Rasmussen måtte omgående komme hjem eller sende en for- handlingsdelegation til Finansministeriet.

Så fortog Venstre en kovending af de større. Den 21. juni sagde Lars Løkke Rasmussen på direkte TV2 fra Brasilien, at Venstre var åben for at forhandle, blot ikke om ændringer i rentefradragsretten og overgreb mod folke- pensionisterne. Herefter gik det forbløffende stærkt. Den 22. juni kom en forhandlingsde- legation fra Venstre til møde i Finansmini-

steriet. Lars Barfoed blev under forhandlingerne smuglet ind i forhandlingslokalet ad en hemmelig dør, og efter sammenlagt blot fire timers forhandlinger indgik regeringen en aftale med Venstre og De Konservative.

Forliget indebar, at regeringen på meget lange stræk var kommet igennem med dens udspil. Den måtte dog opgive at nedsætte rentefragdet, opgive ændringen af folkepensionens grundbeløb og pensionstillægget. Reguleringen af overførselsindkomsterne blev flyttet til perioden 2016-2023, og folkepensionister fik samme forøgelse i topskattegrænsen som andre skattepligtige. Men ellers var det regeringens udspil, der kom igennem. Den havde fået forhandlet en bred aftale igennem og dermed opfyldt et af regeringsgrundlagets mål.

Med en så høj grad af gennemførelse af et oprindeligt udspil, som det her var tilfældet, ville det normalt blive betragtet som en politisk sejr. Men det var ikke normalt. Forliget mødte voldsom modstand fra to fronter. Enhedslisten var rasende. Den mente, at de havde indgået en aftale med regeringen, som blot manglede at blive godkendt i partiets hovedbestyrelse. Den beskrivelse af begivenhedsforløbet kunne finansminister Bjarne Corydon slet ikke genkende. Han erklærede, at der forelå en skitse, som var regeringens tilbud til Enhedslisten, og til det tilbud var deres klare tilbagemelding, at de krævede yderligere indrømmelser, før den kunne tiltrædes. Påstand mod påstand. Senere historieforskning må afgøre, hvem der havde ret eller snarere mest ret.

Under alle omstændigheder udtrykte den politiske ordfører Johanne Schmidt-Nielsen sin harme i et for et folketingsmedlem ganske usædvanligt sprog, da hun sagde, at det, regeringen havde valgt at gøre, var at pisse på de mange mennesker, som havde stemt på en ny regering i den tro, at der skulle gøres op med den ulighedsskabende politik, som Lars Løkke Rasmussen og Pia Kjærsgaard

havde ført i ti år. Hun erklærede i samme toneleje, at partiet ikke længere var støtteparti for regeringen, og at de svinestreger, der var lavet i skatteaftalen over for de arbejdsløse og førtidspensionisterne, skulle rettes krone for krone, hvis regeringen skulle gøre sig nogen som helst forhåbninger om at lave en finanslov med Enhedslisten. Godt nok havde regeringen sikret sig en bred aftale med et solidt flertal bag sig, men den havde til gengæld skabt usikkerhed, om den kunne overleve efterårets forhandlinger. Dens kalkule var, at det nok skulle gå, når gemytterne var faldet lidt til ro, og Enhedslisten havde trods alt endnu ikke sagt, at den ville stille et mistillidsvotum til regeringen

Den anden front udgjorde på sigt et nok så alvorligt problem med hensyn til regeringens overlevelse. Socialistisk Folkeparti havde været igennem et konfliktfyldt næstformandsvalg i april. Det havde afsløret en grundlæggende uenighed i partiet mellem dem, der mente, at partiet skulle appellere til de hårdtarbejdende lønmodtagergrupper, og dem, der mente, at det var et for snævert sigte, hvor de svage grupper i samfundet blev overset. De sidste følte sig bekræftet i deres synspunkt, da regeringen indgik skatteforliget med Venstre og De Konservative. Det mødte direkte modstand blandt nogle af Socialistisk Folkepartis folketingsmedlemmer, flere af tillidsfolkene og mange af partimedlemmerne. Der havde fra tid til anden været røster fremme om, at Socialistisk Folkeparti burde trække sig ud af regeringen. Dens politik lå ganske enkelt for langt fra det, der burde være partiets politik. Det krav steg nu i styrke.

Socialordfører Özlem Cekic og EU-ordfører Lisbeth Bech Poulsen bekendtgjorde, at de ville stemme imod aftalen i Folketinget. Sidstnævnte meddelte dog grådskvalt efter et møde i folketingsgruppen, at hun alligevel stemte for, mens Özlem Cekic fastholdt sit nej. Hun fik herefter fratrækt sine ordførerskaber. Det fik uroen i Socialistisk Folkeparti

til yderligere at vokse, og det var kun med meget besvær, at partiets landsledelse havde godkendt skatteaftalen. Et oprør mod partiledelsen ulmede, alt imens den sydeuropæiske gældskrise fortsat belastede de økonomiske konjunkturer i Europa.

Det havde været et ret så begivenhedsrigt 1. halvår med mange trængsler og færre oplyftende begivenheder for regeringen. På nær Det Radikale Venstre var regeringspartierne kommet ganske alvorligt ud af takt med deres vælgere. Betegnelsen »Løftebrudsregeringen« klæbede stadig til den. Det kunne

derfor være en øjenåbner for mange og en slags trøst for regeringen, at »Mandag Morgen« den 20. juni offentliggjorde en analyse, der viste, at Helle Thorning Schmidt og Villy Søvndal havde fået gennemført langt flere af deres forslag, end mediedebatten havde givet indtryk af. Ud af 315 fælles S-SF-forslag fra før valget gik 270 forslag igen i regeringsgrundlaget. 218 af disse havde regeringen allerede gennemført eller taget initiativ til at gennemføre. Analysens konklusionen var, at historien om danmarkshistoriens største løftebrud snarere var historien om et af de mest vellykkede spin i nyere dansk politik.